

A CULTURAL-PRAGMATIC INTERPRETATION OF THE 존댓말 AND 반말 SYSTEM IN THE KOREAN LANGUAGE

Haydarov Jasur Bahodirovich

Uzbekistan State World Languages University

Lecturer, Department of Korean Philology

Tashkent, Uzbekistan

Abstract. This article analyzes the cultural-pragmatic features of the 존댓말 and 반말 system in the Korean language. The study considers speech levels in Korean not only as a grammatical phenomenon, but also as a complex linguocultural system connected with social relations in Korean society, age differences, status, respect, degree of closeness, formality, and a specific communicative situation. The article explores the role of 존댓말 in expressing respect, politeness, social distance, and formality. 반말, in turn, is interpreted as a speech form that expresses closeness, ease of communication, equality, and informality, while in certain situations it may also convey shades of dominance or disregard. In addition, the article analyzes the difficulties faced by learners of Korean in mastering these two speech forms, the pragmatic errors caused by their incorrect use, and the issues that require special attention in the teaching process. The results of the study show that a proper understanding of the 존댓말 and 반말 system is not limited to grammatically correct use of Korean, but is also an important condition for developing natural, culturally appropriate, and communicatively acceptable speech.

Keywords: Korean language, 존댓말, 반말, category of respect, speech levels, linguo-pragmatics, sociolinguistics, Korean culture, speech etiquette, communicative situation.

КУЛЬТУРНО-ПРАГМАТИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ СИСТЕМЫ **제댓만** и **박만** В КОРЕЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Хайдаров Жасур Баходирович

Узбекский государственный университет мировых языков

Преподаватель кафедры корейской филологии

Ташкент, Узбекистан

Аннотация. В данной статье анализируются культурно-прагматические особенности системы **존댓말** и **반말** в корейском языке. В исследовании уровни речи в корейском языке рассматриваются не только как грамматическое явление, но и как сложная лингвокультурная система, связанная с социальными отношениями в корейском обществе, возрастной разницей, статусом, уважением, степенью близости, официальностью и конкретной коммуникативной ситуацией. В статье раскрывается роль **존댓말** в выражении уважения, вежливости, социальной дистанции и официальности. **반말**, в свою очередь, рассматривается как форма речи, выражающая близость, непринуждённость, равенство и неформальность, а в отдельных ситуациях также передающая оттенки доминирования или пренебрежения. Кроме того, анализируются трудности, возникающие у изучающих корейский язык при освоении этих двух форм речи, прагматические ошибки, связанные с их неправильным употреблением, а также вопросы, требующие особого внимания в процессе обучения. Результаты исследования показывают, что правильное понимание системы **존댓말** и **반말** не сводится только к грамматически правильному употреблению корейского языка, а является важным условием формирования естественной, уместной с точки зрения корейской культуры и коммуникативно приемлемой речи.

Ключевые слова: корейский язык, 존댓말, 반말, категория уважения, уровни речи, лингвопрагматика, социолингвистика, корейская культура, речевой этикет, коммуникативная ситуация.

KOREYS TILIDAGI 존댓말 VA 반말 TIZIMINING MADANIY-PRAGMATIK TALQINI

Haydarov Jasur Bahodirovich
Uzbekistan State World Languages University
Lecturer, Department of Korean Philology
Tashkent, Uzbekistan

Annotatsiya. Ushbu maqolada koreys tilidagi 존댓말 va 반말 tizimining madaniy-pragmatik xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda koreys tilidagi nutq darajalari oddiy grammatik hodisa sifatida emas, balki koreys jamiyatidagi ijtimoiy munosabat, yosh farqi, mavqe, hurmat, yaqinlik, rasmiylik va kommunikativ vaziyat bilan bogʻliq murakkab lingvomadaniy tizim sifatida talqin etiladi. Maqolada 존댓말 ning hurmat, ehtiyotkorlik, ijtimoiy masofa va rasmiylikni ifodalashdagi vazifasi, 반말 ning esa yaqinlik, samimiylik, tenglik, norasmiylik hamda ayrim vaziyatlarda hukmronlik yoki bepisandlik maʼnolarini yuzaga chiqarishi yoritiladi. Shuningdek, ushbu ikki nutq shaklining koreys tilini oʻrganuvchilar uchun qiyin jihatlari, ularni notoʻgʻri qoʻllash natijasida yuzaga keladigan pragmatik xatolar va oʻqitish jarayonida eʼtibor qaratilishi lozim boʻlgan masalalar tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, 존댓말 va 반말 tizimini toʻgʻri anglash koreys tilida grammatik jihatdan toʻgʻri gapirish bilangina cheklanmay, balki koreys madaniyatiga mos, tabiiy va kommunikativ jihatdan maqbul nutq shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi.

Kalit soʻzlar: koreys tili, 존댓말, 반말, hurmat kategoriyasi, nutq darajalari, lingvopragmatika, sotsiolingvistika, koreys madaniyati, nutq etiketi, kommunikativ vaziyat.

Kirish

Til insonlar oʻrtasidagi muloqot vositasi boʻlish bilan birga, jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar, madaniy qadriyatlar va axloqiy meʼyorlarni ham aks ettiradi. Har bir xalqning nutq madaniyatida suhbatdoshga qanday murojaat qilish, qanday ohangda gapirish va qanday grammatik shakllardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Koreys tilida bu hodisa ayniqsa yaqqol namoyon boʻladi. Chunki koreys tilida nutq shakli suhbatdoshning yoshi, ijtimoiy mavqei, kasbi, yaqinlik darajasi, rasmiy yoki norasmiy vaziyatga qarab tanlanadi.

Koreys tilidagi 존댓말 va 반말 tizimi koreys muloqot madaniyatining eng muhim belgilaridan biridir. 존댓말 odatda hurmat, rasmiylik, ehtiyotkorlik va ijtimoiy masofani bildirsa, 반말 yaqinlik, tenglik, samimiylik yoki norasmiylikni ifodalaydi. Biroq bu ikki nutq shaklining qoʻllanishi oddiy “hurmatli nutq” va “oddiy nutq” qarama-qarshiligi bilan cheklanmaydi. Ularning har biri muayyan kontekstda turli pragmatik maʼnolarni yuzaga chiqaradi.

Koreys tilini chet tili sifatida oʻrganayotgan talabalar uchun 존댓말 va 반말 tizimini oʻzlashtirish eng muhim va ayni paytda eng murakkab masalalardan biri hisoblanadi. Talaba grammatik qoidalarni bilgan holda ham, qaysi vaziyatda qaysi nutq shaklini tanlash kerakligini anglamasa, muloqotda noqulaylik yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli mazkur maqolada 존댓말 va 반말 tizimi madaniy-pragmatik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi.

존댓말 tushunchasi va uning asosiy xususiyatlari

존댓말 koreys tilida suhbatdoshga hurmat, odo va rasmiy munosabatni ifodalovchi nutq shakli hisoblanadi. Bu shakl, asosan, katta yoshdagilar, oʻqituvchilar, rahbarlar, notanish kishilar, rasmiy suhbatdoshlar yoki ijtimoiy mavqei yuqori shaxslarga nisbatan qoʻllanadi. 존댓말 faqat feʼlning oxirgi

qo'shimchasi orqali emas, balki maxsus hurmat leksikasi, murojaat shakllari va nutq ohangi orqali ham yuzaga chiqadi.

Masalan, koreys tilida 떡다 fe'lining hurmat shakli 드시다, 자다 fe'lining hurmat shakli 주무시다, 있다 fe'lining hurmat shakli 계시다 tarzida ifodalanadi. Bundan tashqari, gap oxiridagi -습니다, -습니다, -아요, -어요, -세요 kabi shakllar ham tinglovchiga nisbatan odobli munosabatni bildiradi. Masalan, 갑니다, 먹습니다, 앉으세요, 말씀하세요 kabi birliklar 존댓말 tizimiga kiradi.

존댓말 ning asosiy vazifasi suhbatdoshga hurmat ko'rsatishdir. Biroq u faqat hurmatni emas, balki rasmiy masofa, ehtiyotkorlik, ijtimoiy tartib va kommunikativ muvozanatni ham bildiradi. Notanish kishiga 처음 뵙겠습니다 yoki 감사합니다 kabi odobli shakllarda murojaat qilish koreys muloqot madaniyatida tabiiy hisoblanadi. Shu jihatdan 존댓말 koreys tilida ijtimoiy muvozanatni saqlovchi muhim til vositasidir.

반말 tushunchasi va uning pragmatik ma'nolari

반말 koreys tilida norasmiy, yaqin yoki teng munosabatdagi suhbatdoshlar o'rtasida qo'llanadigan nutq shaklidir. Bu shakl odatda do'stlar, tengdoshlar, oila a'zolari, yoshi kichiklar yoki juda yaqin insonlar bilan muloqotda ishlatiladi. 반말 shaklida gap oxiri odatda qisqaradi yoki oddiy shaklda keladi. Masalan, 가, 먹어, 알았어, 뭐 해?, 어디 가? kabi shakllar 반말 ga misol bo'ladi.

반말 ning asosiy pragmatik ma'nosi yaqinlik va samimiylkdir. Do'stlar o'rtasida 반말 ishlatilishi ular orasidagi psixologik masofaning yaqinligini bildiradi. Masalan, ikki yaqin do'stning bir-biriga 밥 먹었어? deb murojaat qilishi tabiiy va samimiy eshitiladi. Bunday holatda 반말 hurmatsizlik emas, balki do'stona munosabat belgisi hisoblanadi.

Biroq 반말 har doim ham ijobiy ma'no bermaydi. Agar u noto'g'ri vaziyatda, masalan, katta yoshli yoki notanish kishiga nisbatan ishlatilsa, beodoblik, past nazar bilan qarash yoki hurmatsizlik sifatida qabul qilinishi mumkin. Ayniqsa rasmiy vaziyatlarda 반말 ishlatish suhbatdoshni ranjitishi yoki

soʻzlovchining nutq etiketi yetarli emasligini koʻrsatishi mumkin. Demak, 반말 ning maʼnosi kontekstga bogʻliq: u bir vaziyatda samimiylikni, boshqa vaziyatda esa hurmatsizlikni bildirishi mumkin.

존댓말 va 반말 oʻrtasidagi madaniy farq

존댓말 va 반말 oʻrtasidagi farq koreys jamiyatidagi ijtimoiy ierarxiya va madaniy qadriyatlar bilan chambarchas bogʻliq. Koreys madaniyatida yosh, lavozim, tajriba, oilaviy maqom va ijtimoiy oʻrin muhim ahamiyatga ega. Shu bois koreys tilida soʻzlovchi faqat nima deyayotganini emas, balki kimga va qanday vaziyatda aytayotganini ham hisobga olishi kerak.

존댓말 koʻpincha ijtimoiy masofani saqlash, suhbatdoshga hurmat koʻrsatish va rasmiy muhitga moslashish vazifasini bajaradi. Masalan, talabanning oʻqituvchiga 선생님, 질문이 있습니다 deb murojaat qilishi odobli va tabiiy hisoblanadi. Xuddi shu gapni 반말 shaklida 질문 있어 deb aytish esa nooʻrin boʻlishi mumkin.

반말 esa yaqinlik va tenglikni koʻrsatadi. Biroq koreys madaniyatida yaqinlik mavjud boʻlsa ham, yosh yoki mavqe farqi saqlanib qolgan holatlarda 존댓말 ishlatilishi mumkin. Masalan, talaba oʻziga yaqin boʻlgan oʻqituvchisiga samimiy munosabatda boʻlsa ham, odatda 존댓말 dan foydalanadi. Bu holat koreys muloqot madaniyatida hurmat va yaqinlik bir-birini inkor etmasligini koʻrsatadi.

Shu jihatdan 존댓말 va 반말 tizimi faqat grammatik tanlov emas, balki madaniy tanlov hamdir. Soʻzlovchi nutq shaklini tanlash orqali suhbatdosh bilan qanday munosabatda ekanini koʻrsatadi.

Nutq darajalari va kommunikativ vaziyat

Koreys tilida nutq darajasini tanlashda kommunikativ vaziyat muhim rol oʻynaydi. Bir xil suhbatdoshga turli vaziyatlarda turlicha nutq shakli ishlatilishi mumkin. Masalan, ish joyida ikki hamkasb bir-biriga 존댓말 da murojaat qilishi, lekin ish joyidan tashqarida yaqin doʻst sifatida 반말 ga oʻtishi mumkin. Bu hodisa

koreys tilidagi nutq shakllarining qat'iy emas, balki vaziyatga moslashuvchan ekanligini ko'rsatadi.

Rasmiy vaziyatlarda 존댓말 deyarli majburiy hisoblanadi. Ish uchrashuvlari, dars jarayoni, ommaviy nutq, xizmat ko'rsatish sohasi, intervyu va akademik muhitda odatda 존댓말 ishlatiladi. Masalan, 회의가 시작되겠습니다, 질문 있으시면 말씀해 주세요 kabi shakllar rasmiy va odobli nutqni bildiradi.

Norasmiy vaziyatlarda esa 반말 ishlatilishi mumkin. Biroq bu faqat suhbatdoshlar o'rtasida bunga ruxsat berilgan yoki tabiiy yaqinlik mavjud bo'lgan hollarda yuz beradi. Koreys tilida ko'pincha ikki kishi avval 존댓말 da gaplashadi, keyin yaqinlashgach, 우리 말 놓을까요? yoki 편하게 말해도 돼요? kabi iboralar orqali 반말 ga o'tish kelishib olinadi. Bu koreys muloqotida nutq shaklini o'zgartirish ham madaniy kelishuvga bog'liq ekanini ko'rsatadi.

존댓말 ning pragmatik vazifalari

존댓말 koreys tilida bir necha pragmatik vazifani bajaradi. Birinchidan, u hurmat ifodalaydi. Katta yoshli, yuqori mavqedagi yoki rasmiy suhbatdoshga 존댓말 bilan murojaat qilish so'zlovchining odobini ko'rsatadi.

Ikkinchidan, 존댓말 ijtimoiy masofani saqlaydi. Notanish kishilar o'rtasida bu shakl xavfsiz va madaniy jihatdan maqbul nutq vositasi hisoblanadi. Masalan, ko'chada yo'l so'raganda 실례합니다, 길 좀 물어봐도 될까요? kabi shakllar suhbatni odobli boshlashga yordam beradi.

Uchinchidan, 존댓말 muloyimlik va ehtiyotkorlikni bildiradi. Koreys tilida iltimos, rad etish yoki maslahat berish kabi vaziyatlarda odobli shakllar muhim ahamiyatga ega. Masalan, 이거 해 주세요 shakli 이거 해보다 ancha muloyim va rasmiyroqdir.

To'rtinchidan, 존댓말 ijtimoiy protokolni saqlaydi. Universitet, ish joyi, davlat idoralari, xizmat ko'rsatish sohasi kabi muhitlarda 존댓말 muloqotning asosiy me'yori hisoblanadi.

반말 ning pragmatik vazifalari

반말 ham koreys tilida muhim pragmatik vazifalarga ega. Birinchidan, u yaqinlikni bildiradi. Do'stlar, aka-uka, opa-singil yoki yaqin tengdoshlar o'rtasida 반말 ishlatilishi muloqotni tabiiy va samimiy qiladi.

Ikkinchidan, 반말 tenglikni ifodalaydi. Yosh va mavqei jihatidan teng bo'lgan shaxslar o'rtasida 반말 ishlatilishi ijtimoiy masofaning qisqaligini ko'rsatadi.

Uchinchidan, 반말 emotsional yaqinlikni kuchaytiradi. Badiiy dialoglarda, kundalik suhbatlarda yoki oilaviy muloqotda 반말 personajlar yoki suhbatdoshlar o'rtasidagi iliqlikni ko'rsatishi mumkin.

To'rtinchidan, 반말 ayrim vaziyatlarda hokimiyat yoki ustunlikni bildirishi ham mumkin. Masalan, katta yoshli shaxs yoshi kichik shaxsga 반말 da gapirishi koreys madaniyatida odatiy bo'lishi mumkin. Biroq yosh kichik shaxsning katta kishiga 반말 da gapirishi odatda noo'rin hisoblanadi. Demak, 반말 ning pragmatik ma'nosi ijtimoiy munosabatga qarab o'zgaradi.

존댓말 va 반말 almashinuvi

Koreys tilida 존댓말 va 반말 o'rtasida almashinish alohida pragmatik hodisa hisoblanadi. Suhbat davomida nutq shaklining o'zgarishi personajlar yoki suhbatdoshlar o'rtasidagi munosabat o'zgarishini ko'rsatishi mumkin. Masalan, ikki inson avval 존댓말 da gaplashib, keyinchalik 반말 ga o'tsa, bu ularning yaqinlashganini bildiradi.

Aksincha, ilgari 반말 da gaplashgan kishilar keyinchalik 존댓말 ga o'tsa, bu sovuqlik, rasmiy masofa yoki munosabatda ziddiyat paydo bo'lganini anglatishi mumkin. Shu jihatdan koreys tilidagi nutq darajalari muloqot dinamikasini ko'rsatuvchi muhim vositadir.

Koreys seriyalari, filmlari va badiiy asarlarida 존댓말 dan 반말 ga o'tish ko'pincha obrazlar o'rtasidagi munosabat rivojini ko'rsatadi. Masalan, avval notanish bo'lgan qahramonlar bir-biriga odobli shaklda murojaat qiladi,

keyinchalik yaqinlashgach, norasmiy nutqqa o'tadi. Bu jarayon koreys madaniyatida nutq shakli munosabat darajasining belgisi ekanini tasdiqlaydi.

Koreys tilini o'rganuvchilar uchun qiyinchiliklar

Koreys tilini o'rganayotgan talabalar uchun 존댓말 va 반말 tizimini o'zlashtirishda bir qator qiyinchiliklar mavjud. Birinchi qiyinchilik grammatik shakllarning ko'pligi bilan bog'liq. Talaba -습니다, -아요/어요, -세요, -아/어, -지, -니 kabi shakllarni nafaqat yod olishi, balki ularning qaysi vaziyatda qo'llanishini ham bilishi kerak.

Ikkinchi qiyinchilik madaniy kontekst bilan bog'liq. O'zbek tilida ham hurmat shakllari mavjud, biroq koreys tilidagi nutq darajalari ancha tizimli va vaziyatga sezgir hisoblanadi. Shuning uchun o'zbek talabasi ba'zan o'z tilidagi odob me'yorlarini koreys tiliga to'g'ridan-to'g'ri ko'chirishi mumkin. Bu esa pragmatik xatolarga olib keladi.

Uchinchi qiyinchilik suhbatdosh bilan munosabat darajasini aniqlashdir. Talaba koreys tilida kimga 존댓말, kimga 반말 ishlatish kerakligini har doim ham tez anglay olmaydi. Ayniqsa yosh jihatdan yaqin, lekin ijtimoiy mavqei farqli shaxslar bilan muloqotda bu masala murakkablashadi.

To'rtinchi qiyinchilik 반말 ning nozik ma'nolari bilan bog'liq. Talaba 반말 ni faqat "oddiy gapirish" deb tushunsa, uni noto'g'ri vaziyatda ishlatishi mumkin. Aslida 반말 ruxsat etilgan yaqin munosabatda tabiiy, lekin boshqa vaziyatda hurmatsizlik sifatida qabul qilinishi mumkin.

O'qitish jarayonida e'tibor berilishi lozim bo'lgan jihatlar

Koreys tilini o'qitishda 존댓말 va 반말 tizimini faqat grammatik qoida sifatida emas, balki madaniy-pragmatik hodisa sifatida o'rgatish zarur. Talabalarga fe'l shakllarini yodlatish bilan birga, ularning qaysi vaziyatda, kimga va qanday maqsadda ishlatilishini tushuntirish muhimdir.

Birinchidan, darslarda real dialoglar asosida mashqlar berish lozim. Masalan, talaba o'qituvchi bilan, do'sti bilan, do'kon sotuvchisi bilan, rahbar bilan, yoshi kichik bola bilan qanday g'plashishini amaliy vaziyatlarda o'rganishi kerak.

Ikkinchidan, 존댓말 va 반말 o'rtasidagi farqni madaniy misollar orqali tushuntirish kerak. K-drama, koreys filmlari, intervyular va kundalik suhbatlardan olingan namunalar talabaga bu tizimni tabiiyroq anglashga yordam beradi.

Uchinchidan, talabalarga pragmatik xatolarni tahlil qilish topshiriqlari berilishi mumkin. Masalan, noto'g'ri vaziyatda ishlatilgan 반말 yoki haddan tashqari rasmiy 존댓말 namunalarini muhokama qilish orqali ular nutq shaklini tanlash mezonlarini yaxshiroq tushunadilar.

To'rtinchidan, o'quvchilarga "qachon 반말 ga o'tish mumkin?" degan savol atrofida madaniy tushuntirish berish zarur. Chunki koreys tilida 반말 ga o'tish ko'pincha o'zaro rozilik, yosh va yaqinlik darajasiga bog'liq bo'ladi.

Xulosa

Koreys tilidagi 존댓말 va 반말 tizimi koreys muloqot madaniyatining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. 존댓말 hurmat, rasmiylik, ehtiyotkorlik va ijtimoiy masofani bildirsa, 반말 yaqinlik, samimiylik, tenglik va norasmiylikni ifodalaydi. Biroq bu ikki shaklning ma'nosi doimo kommunikativ vaziyat, suhbatdoshlar o'rtasidagi munosabat, yosh, mavqe va madaniy kontekst bilan bog'liq holda aniqlanadi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, 존댓말 va 반말 oddiy grammatik shakllar emas, balki koreys jamiyatidagi ijtimoiy tartib, hurmat madaniyati va nutq etiketi bilan bog'liq murakkab lingvopragmatik tizimdir. Bu tizimni noto'g'ri qo'llash muloqotda tushunmovchilik yoki noqulaylikka sabab bo'lishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, koreys tilini o'rganuvchilar uchun 존댓말 va 반말 tizimini chuqur o'zlashtirish koreyscha tabiiy va madaniy jihatdan mos nutq shakllantirishning muhim shartidir. Shu bois ushbu mavzuni koreys tili ta'limida grammatik, pragmatik va lingvomadaniy yondashuvlar asosida o'rgatish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. 국립국어원. 표준국어대사전. Seoul: National Institute of Korean Language.

2. 이익섭. 사회언어학. 서울: 민음사, 1994.
3. 김혜숙. 한국어 호칭어와 지칭어 연구. 서울: 역락, 2005.
4. 박영순. 한국어 화용론. 서울: 박이정, 2007.
5. 강현화, 원미진. 한국어교육학의 이해와 탐구. 서울: 한국문화사, 2017.
6. Brown R., Gilman A. The Pronouns of Power and Solidarity. Cambridge: MIT Press, 1960.
7. Brown P., Levinson S. C. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
8. Sohn H. M. The Korean Language. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
9. Lee I., Ramsey S. R. The Korean Language. Albany: State University of New York Press, 2000.
10. Byon A. S. Basic Korean: A Grammar and Workbook. London: Routledge, 2009.